

ÚVODEM

Do nosu mě udeřil zápach benzínu, ovocného vína a špatně strávené smažené ryby. Benzin pocházel z kutru, který vyplul na moře před necelou hodinou, a víno a ryba nepochybně z obsahu žaludku, který zvrátil pod mým oknem opilý hlídač. Ležel jsem na lůžku, za dveřmi šumělo Černé moře a já sledoval, ještě lehce nepřítomný, jak policie Republiky Abcházie – té samozvané, uznané pouze Ruskem, sirotkem po Sovětském svazu – prohledává můj pokoj. Ve dveřích stál rozčilený správce rekreačního střediska, v němž jsem přenocoval, a stále dokola mumlal věty, jež neadresoval přímo ani mně, ani policistům:

„Nemáte tady co pohledávat. Nevím, kde jste se tu vzal.“

Mluvil pravdu. Nevěděl.

Podruhé nebo už potřetí jsem tedy vysvětloval, že jsem přijel pozdě v noci, že mě sem pustil opilý hlídač – ten, který pak zpíval obscénní ruské písničky a později zvracel pod mým oknem – a řekl mi, abych se tady vyspal, že se ráno domluvíme.

Policie u mě nenašla nic podezřelého a správci začalo docházet, že udělal chybu a přivolal orgány na nevinného člověka. Strážníci se naštěstí také omluvili. Zažertovali, vzali si ode mě pár ruských rublů na čaj a odešli.

Zůstal jsem sám se správcem. A jemu to bylo čím dál hloupější. Uvařil v malé konvičce kávu, nejdřív mně, pak sobě, chvíli jsme ji mlčky pili a on přemýšlel, jestli si mě má zkusit udobřit, nebo to nechat být. Rozhodl se to vyzkoušet a nabídl mi ke kávě

sklenku čači, velice silné pálenky z hroznového vína (odmítl jsem, bylo sedm ráno). A tehdy se mě zeptal, jestli vůbec vím, kde jsme.

„V Novém Athosu, v Abcházii,“ odpověděl jsem se zívnutím.

Správce rychle přikývl a řekl, že to je sice pravda, ale ne celá, a abych šel za ním. A tak jsme dopili kávu a vyšli ven; nejdřív odemkl řetěz na nějaké bráně a pak mě vedl tajemným tunelem pod ulicí a ještě několik desítek metrů dál. Náhle jsme se nečekaně ocitli v rajské zahradě. Nepřeháním. Kolem rostly borovice promíchané s palmami; po chodníku teklo mléko z kokosů, které padaly a rozbíjely se o asfalt. Olizovali je z něj dva pěkní vraníci; další dva hnědáci se pásli opodál. Kráčeli jsme po tom chodníku, zatímco se mezi hloučky okolních keřů proháněli barevní ptáci. To vše jsme minuli a začali jsme stoupat do kopce.

Cestou jsme narazili na cedulku „Majetek prezidenta Abcházie – vstup zakázán“. Stáli u ní dva agenti, kteří areál hlídali, ale správce jim jen pokynul rukou a oni nás pustili dál. Zpod nohou nám prchaly zelenohnědé ještěrky a nad hlavami křičeli ptáci. Konečně asfalt skončil a my se ocitli před zeleným domem na úpatí hory. Výhled byl úchvatný: palmy, les a v dálce dole třpytící se tyrkysově modré moře.

„Tohle je přísně tajné místo. Někdejší Stalinova letní dača,“ řekl správce. „Jezdil sem ke konci života každý rok na dovolenou. Domek, ve kterém jsi spal, byl postavený později, ale patří k ní taky.“

A tehdy mi to všechno došlo. To místo bylo desítky let dostupné jen pro vyvolené. Stalin umřel, Sovětský svaz se rozpadl, ale nikdo nezrušil rozkaz držet to místo co nejdále od cizích očí. Určitě ty domky nelegálně pronajímali turistům – kdo ví, možná pronajímali dokonce i Stalinovu vilu? –, v zemích, jež neexistují, je

možné všechno. Ale něco jiného jsou turisté z Ruska, kterých je tu plno, a něco jiného někdo z Polska. Proto můj správce zpanikařil a zavolal policii.

Hned jsem začal přemýšlet, jak se dostat dovnitř, abych si daču prohlédl. A správce jako by četl mé myšlenky:

„Klíč nemám,“ rozhodil ruce. „Ale má ho můj kolega. Jestli chceš, poprosím ho, aby nás tam večer pustil.“

Tak jsem strávil den návštěvou památek Nového Athosu a večer jsem se vrátil. Správce už čekal a spolu s ním několik dalších mužů. Jeden se jmenoval Aslan, to on měl klíče. Byl vysoký, prošedivělý, kdysi, ještě za Sovětského svazu, nahrával rozhovory s lidmi, kteří ve Stalinově letním sídle pracovali. Pustil nás dovnitř a krok za krokem nám vyprávěl, jak dača vznikala, kdy přesně do ní Stalin jezdil a také v kterém pokoji a na jaké posteli spal.

Ostatní muži zatím rozdělali oheň a začali péct skopové šašliky. Na talíře naložili syrové cibule a k nim adžiku, omáčku k masu z papriky, česneku, bylinek a vlašských ořechů. Nalili také čaču – teď už na ni přišel ten správný čas. Všichni tady v areálu dači pracovali: jeden byl zahradník, druhý hlídač, třetí se staral o koně. Byli ve věku, že si museli pamatovat krvavou válku, která v roce 1992, brzy po rozpadu SSSR, vypukla mezi Abcházií a Gruzii, když se ta první – za pomoci Ruska – odtrhovala od té druhé. Připili jsme si na naše setkání a já jsem chvíli přemýšlel, jak se jich zeptat, co si myslí o válce a o tom, co přinesla jejich kvazizemi. Správce naštěstí znovu četl v mých myšlenkách:

„Rusko, Gruzie, ty samý kurvy,“ řekl a zakousl čaču melounem. „Jak jedni, tak druzí chtějí jen naše pláže a naše peníze. My proléváme krev, ale pak je jen hůř.“

Ostatní souhlasně pokývali hlavou.

Abcházie se po válce oddělila od Gruzie, ale země – kdysi bohatá, nazývaná sovětským Azurovým pobřežím – úplně zmrtvěla. Žijí tu pouze z mandarinek a z ruských turistů. Protože je nikdo kromě Ruska neuznal jako stát, téměř nikdo sem nejezdí; typickou scenérií jsou hory a bohatě zdobené stavby zarostlé křovinami.

„Dobře bylo jen za Stalina,“ pokračoval správce, když nám jeho společníci nalévali další skleničku čači. „On téhle zemi rozuměl. Jedl náš chleba, jedl naše ryby, jedl naši sůl.“

Ostatní znovu přikyvovali.

„Stalin byl jako my. Jedl to samé, co jedli obyčejní lidi,“ řekl ten od koní. „Za dačou stojí jeho kuchyně. Můj děda tam pracoval jako sluha, vyprávěl mi o tom.“

Znovu jsme se napili, čača mi zašuměla v hlavě. Na otevřeném ohni se dopékaly šašliky a já se šel vyčurat. Vybral jsem si místo hned za Stalinovou kuchyní, a když jsem se vracel, nahlédl jsem oknem dovnitř. Všechno tam bylo, stejně jako v celé dače, původní – hořáky, podlaha i stůl, dokonce hrnky a židle. Přemýšlel jsem, kým byl kuchař, který tu pracoval. Co Stalinovi vařil? Neměl chuť z toho místa utéct, anebo se naopak vyhříval na výsluní „Slunce národů“?

A právě tehdy, v lehkém rauši, mě poprvé napadlo, že bych se rád dozvěděl, jestli Stalin opravdu jedl „jako obyčejní lidé“. A pokud ano, tak proč? A pokud ne, proč si lidé myslí, že tak jedl? Bylo důležité, aby si to mysleli? Naplánoval to tak někdo?

Právě takhle se toho vlahého večera před asi deseti lety zrodil nápad na tuto knihu.

Dozrával ve mně několik let, a když jsem se mu začal konečně naplno věnovat, projel jsem křížem krážem několik někdejších sovětských republik. Hovořil jsem s kuchaři prvních tajemníků, kosmo-

nautů i frontových vojáků. Mluvil jsem s kuchařkami z Černobyly i z války v Afghánistánu. Brzy jsem zjistil, že Stalin vůbec nejedl to co běžní Abcházové, ani to co běžní občané SSSR. A při té příležitosti jsem odhalil taky pár jiných kuchařských tajemství – jeho i jeho následovníků.

Z mé knihy se dozvíte, jak, kdy a taky proč Stalinův kuchař učil Gorbačovova kuchaře zpívat kynutému těstu. Nebo jak se Nina, kuchařka z války v Afghánistánu, snažila při vaření myslet na něco příjemného, protože chtěla, aby její dobrá nálada přešla na vojáky. Nebo jak několik týdnů po havárii vyhlásili v Černobyly soutěž o nejlepší kantýnu a kdo ji vyhrál.

Dočtete se o Stalinově ochutnávači jídla, který s ním vedl nerovný zápas o život své ženy. Dozvíte se recept na první polévku, jež letěla do kosmu. A na hrdličky s těstovinami, které večeřival poslední car, Mikuláš II. Dozvíte se, proč Brežněv nenáviděl kaviár.

Dočtete se také o kuchyni lidí, kteří nemají co jíst: o Ukrajincích, jimž se Stalin pokoušel zlomit vaz hladem. A o blokádě Leningradu.

A hlavně pochopíte, jak může jídlo sloužit propagandě. V zemi, jako byl Sovětský svaz, jí sloužil každý smažený řízek podávaný v každé jídelně a restauraci od Kaliningradu po polární kraje, od Kišiněva po Vladivostok. Dozvíte se, že to, co jedl první tajemník komunistické strany, stejně jako to, co jedl běžný občan, bylo politikum. A protože je Rusko důstojným nástupcem SSSR, stále krmí lidi propagandou, jako to dělalo dřív.

Není náhoda, že tam vládne Vladimir Putin, vnuk kuchaře Spiridona Putina. O nich obou se v této knize také dočtete.

Stalinovu daču v Novém Athosu je dnes prý možné navštívit i legálně, jen je třeba koupit si za několik rublů vstupenku. Ale jak

Pohled ze Stalinovy dači

mi hlásili moji známí, kteří se tam dostali pár let po mně, vstup do Stalinovy kuchyně je nadále zakázán – a dveře zabeďněné.

Tato kniha, svědectví kuchařů rozdělené na osmnáct talířů, se je snaží trochu pootevřít.